

Barcelona Laboratori d'Urbanisme

A City Planning Laboratory

Comments on the courses "Periphery as a Project" Comentararis sobre els cursos "Projectar la Perifèria"

Josep Parcerisa

In European cities, the symbolic and conventional force of traditional centres has often reduced the imagination of other urban fabrics. Recently, this situation has come to coincide with a period which witnesses the general spread of a diffuse urban planning characterised by the mixture of infrastructures and voids, of mass-scale services and small dwellings, of mobility and privacy: In this situation, new peripheral spaces have been built which constitute a stimulating figurative ground for the invention of more contemporary urban forms.

How can we transform these intuitions into an articulated planning reflection? How can we open the way for a positive idea of the periphery? It was necessary to bring together people who from different fields could contribute their own personal theses to the progressive configuration of this idea. And by organising a Laboratory, a broad design workshop, we could convene scholars and professors, but above all young architects from a variety of European schools. In this academic and research experience, ideas and initiatives not only can circulate but also confront each other in workshops consolidating each architect-participant's work.

On the one hand these master classes were organised academically in the form of lectures and seminars, where conclusions could be drawn from the thematic initiatives and focuses of the teachers; on the other hand, however, they were laboratories in the sense that each participant produced his/her own more or less exploratory, more or less complete plan.

The first two courses were held in the months of April and May 1991 and 1992 in Barcelona. The "Periphery as a Project" laboratories run by Professor Manuel de Solà-Morales brought together between thirty and forty young architects from different countries and many invited professors from as many universities.¹

A les ciutats d'Europa, la força simbòlica i convencional dels centres tradicionals ha reduït sovint la imaginació d'altres teixits urbans. Aquesta situació coincideix amb un període en què s'ha generalitzat una urbanització difusa caracteritzada per la barreja d'infraestructures i buits, de serveis massius i de petit habitatge, de mobilitat i de privacitat: s'han construït, de fet, nous espais perifèrics, terrenys figuratius estimulants per a la invenció de formes urbanes més contemporànies. Sol·licitats només per referències discontinües de la urbanització compacta, aquests espais flexibles poden ser llocs privilegiats per a la creació de nous tipus i formes urbanes.

Com es podien convertir aquestes intuïcions en una reflexió articulada i propositiva? Com s'havia d'obrir pas a una idea positiva de perifèria? Semblava lògic reunir aquells que, des de camps diversos, poguessin aportar les seves tesis personals a la configuració progressiva d'aquesta idea. Organitzar un Laboratori Internacional d'Idees que permetés convocar estudiosos i professors, i també, sobretot, joves arquitectes de diverses escoles europees per fer un taller de projectes. Convidar a una experiència acadèmica i de recerca en la qual les idees i les iniciatives no només circulessin, sinó que també poguessin confrontar-se en un taller i sedimentar mitjançant una elaboració pròpia de cada arquitecte-alumne.

Aquesta havia de ser la característica d'aquests cursos magistrals: organitzar-se acadèmicament en lliçons i seminaris, que propiciessin un aprenentatge basat en les iniciatives temàtiques i els enfocaments dels professors; però alhora també en laboratoris on cada alumne fes un treball propi de projectació, més o menys exploratiu, més o menys complet. Els mesos d'abril i maig de 1991 i 1992 es van celebrar a Barcelona els dos primers cursos dels laboratoris «Projectar la perifèria», dirigits pel professor Manuel de Solà-Morales. Aquests han reunit en conjunt una trentena llarga de joves arquitectes de diversos països i molts professors de diferents universitats, convidats d'una o altra manera.¹

Each workshop lasted three or four weeks and was run by architects well known for their contributions in this field of planning. The topics for each workshop were proposed independently of the fact that the courses took place in Barcelona; each professor committed himself to presenting a personal approach to the framework for and evaluation of the theme of periphery design.

Professors Philippe Panerai and David Mangin, from the Versailles School of Architecture and Urban Planning, proposed a vast and still vacant area to the north of Paris, between the Seine and a series of former quarries, between the morphologies of outlying villages generated by the suburbanising effect and mass housing estates located on the social and geographical edge of the metropolis. This territory became the testing ground for a number of basic questions: group composition or not; the role of zoning; the scale for the definition of a project; preservation or rupture of the plot morphology, etc.

The workshop of Joan Busquets and Enric Serra, lecturers at the Barcelona Architecture School—focused also on an open territory inside the metropolitan continuum of Barcelona—sought the design of a fast, wide thoroughfare as an argument to discuss the recomposition of a new puzzle on a precarious urban geography. It was a practical demonstration in the field of academic simulation of the possibilities of designing complex and sometimes overly self-referenced artifacts.

Roberto Collovà, from the School of Architecture of Palermo, also focused his workshop on his own city, although laying especial emphasis on the understanding of “a kind of residual geography of fragments and rules in which the capacity would be tested to generate more complex parts and, possibly, even the new”: resistances. He chose four areas of small dimensions that might exemplify different situations. Two of these were fragments of the central city converted into a kind of inner periphery by its own destructure. Collovà left a deep imprint on the works, which were often converted into extensions of his own planning influence.

The workshops have explored the specific conditions under which the periphery is produced in European cities, although on occasions they touched upon the situation in North America. Alex Wall proposed a workshop on a fragment of Route One, a highway near Princeton which along a stretch of over twenty kilometres presents a landscape spattered with bustling residential areas (where more than 200,000 people live), productive, leisure and commercial settlements. The students were required to examine a reality of low densities and little overall orientation, but also to devise models for the totality of the figure, extrapolate resolutions for the micro scale, decide

Cada taller durava tres o quatre setmanes i per dirigir-los es va convidar a arquitectes destacats per la seva contribució al tractament projectual de les perifèries urbanes. Els tipus d'exercicis es proposaven amb independència del fet que el curs es fes a Barcelona. És més: cada professor es comprometia a presentar un enfocament propi i diferenciat en la temàtica, l'enquadrament i la valoració sobre el disseny de la perifèria. Els professors Philippe Panerai i David Mangin, de l'Escola d'Arquitectura i Urbanisme de Versalles, van proposar una immensa àrea encara vacant al nord de París, entre la ribera del Sena i unes antigues pedreres excavades a cel obert. Una àrea entre les morfologies de pobles recrescuts per l'efecte suburbanitzador i polígons de residència massiva col·locats als límits, socialment i geogràficament, de la metròpoli. Sobre aquest camp es van temptejar qüestions bàsiques: composició conjunta o no, paper d'un cert *zoning*, escala per a una definició de projecte, continuïtat o ruptura de la morfologia parcel·lària, etc.

El taller de Joan Busquets i Enric Serra, professors de l'Escola de Barcelona, situant-se també sobre un territori d'expectatives a l'interior del *continuum* urbà de Barcelona, va buscar un argument, el projecte d'una gran via ràpida, per discutir la recomposició d'un nou *puzzle* sobre una geografia urbana precària. Va ser una oportunitat per demostrar pràcticament, en el terreny de la simulació acadèmica, les possibilitats de la projectació d'artefactes complexos de vegades potser massa autoreferits.

Roberto Collovà, professor de l'Escola d'Arquitectura de Palerm, també va proposar el taller sobre la seva ciutat, però fent èmfasi en l'enteniment d'«una mena de geografia residual de fragments i regles en les quals es posaria a prova la capacitat de generar parts més complexes i, potser, fins i tot allò nou»: les resistències.

Va triar quatre àrees de mides reduïdes que podien exemplificar situacions diverses. N'hi havia dues que eren fragments de la ciutat central convertits en una mena de perifèria interior per a la seva desestructuració.

Collovà va marcar de molt a prop els treballs, convertits sovint en una extensió de la seva influència projectual.

Els cursos han explorat els temes i les condicions específics del naixement de la perifèria a les ciutats europees, però en diversos moments ha planat la situació nord-americana. Alex Wall va proposar un taller sobre un fragment de la Route One, una via ràpida a prop de Princeton que presenta més de 20 quilòmetres de paisatge espurnejat d'assentaments residencials (on viuen més de 200.000 persones), productius, d'oci i comerç; tot, en plena ebullició. Els alumnes van haver d'afrontar una realitat caracteritzada per les baixes densitats i per l'escassa orientació conjunta. Però també es van plantejar problemes més difícils: pensar models per a la totalitat de la figura, extrapolar resolucions a les escales micro, determinar què calia

what to concentrate where, and reinforce or reject different structures of the territory.

Professor Wolf Prix, of Coop Himmelblau, halfway between Vienna and Los Angeles, proposed a more experimental exercise. Without the support of a specific territory, he encouraged students to invent figures using the model as the working tool. The imagination and skill of each individual found an efficient, immediate and univocal exhibition support. The force of the fragments without place and the reflections of the memory of each student, presented together, are not so far removed from a future landscape... (possibly close to Princeton?)

Two other contributions made reference to urban civilisation in the United States. Peter Rowe, professor of urban design at Harvard University, ran a seminar devoted to presenting the origins and evolution of the present-day American suburb. Before a critical, even suspicious audience, he depicted the real dimensions of an urban phenomenon which has upset many balances in that country. At the same time as his course in Barcelona, The MIT Press published his book *Making a Middle Landscape*, undoubtedly the most serious academic contribution to the explanation of the phenomenon of mass, diffuse urbanisation. Josep Lluís Mateo used his recent visit to the States as the basis for his seminar "The City of the Future", a reflection on new forms of growth which have emerged in the most dynamic sectors of the USA, accompanied by more personal notes and ideas on these scales of planning.

The workshop run by Manuel Gallego, professor of architecture in La Coruña, dealt with a classic planning area, residence. However, he placed his emphasis on the idea of *estancia* (permanence) in the areas halfway between housing blocks and circulation channels. An exploration of new typological and settlement ideas for an area of ambiguous pertinence, straddling the public and the private, a support for movement and, at the same time, an anchor for architecture on a given site.

Professor Carsten Juel Christiansen chose five areas of the periphery of his own city, Copenhagen, for which each student was required to produce five projects. It is well known that this city is a brilliant, impeccable example of the best post-war architecture and urban planning. Though it has often been seen as exemplary on the macroscopic scale, Christiansen chose to focus on the micro dimensions: to plan the cracks in a universe of already consolidated pieces and phenomena, yet with imprecise limits and practically unnoticed reliefs. Juel Christiansen's contribution is supported by his book *Monument and Niche*, one of the few studies that have attempted directly to organise from the theoretical point of view the

concentrar i en quins llocs, reforçar o refusar unes o altres estructures del territori...

Wolf Prix, del grup Coop Himmelblau, a mig camí entre Viena i Los Angeles, assajà un exercici més experimental. Sense el suport d'un territori específic, va estimular l'alumne perquè inventés figures utilitzant la maqueta com a eina de treball.

La imaginació i l'habilitat de cadascú trobava de seguida un suport expositiu eficaç, immediat i unívoc.

La força evocadora dels fragments sense lloc i els reflexos de la pròpia memòria de cadascú, presentats conjuntament, no s'allunyen tant d'un paisatge futur..

Potser pròxim a Princeton?

Dues altres aportacions van referir-se a la civilització urbana a Amèrica del Nord. Peter Rowe, professor d'urbanisme a la Universitat de Harvard, va fer un seminari dedicat a la presentació dels orígens i l'evolució del suburbi americà actual. Davant d'un públic recelós i potser crític, va transmetre les dimensions reals d'un fenomen urbà que ha capgirat molts equilibris d'aquell país.

Els mateixos dies que feia el curs a Barcelona, The MIT Press publicava el seu llibre *Making a Middle Landscape*, segurament l'aportació acadèmica més seriosa a l'explicació del fenomen d'urbanització massiva i difusa.

Josep Lluís Mateo va convertir la seva recent visita als Estats Units en la base del seu seminari «La ciutat del futur», una ocasió per fer a la reflexió en veu alta sobre les noves formes de creixement que sorgeixen als sectors més dinàmics dels Estats Units, acompanyat d'apunts i idees més personals sobre aquestes escales de projectació.

El taller de Manuel Gallego, professor de l'Escola d'Arquitectura de La Corunya, va buscar un terreny clàssic del projecte: el de la residència.

Però l'èmfasi raïa en la idea d'estància, en els àmbits intermedis entre els edificis d'habitatges i els canals de circulació.

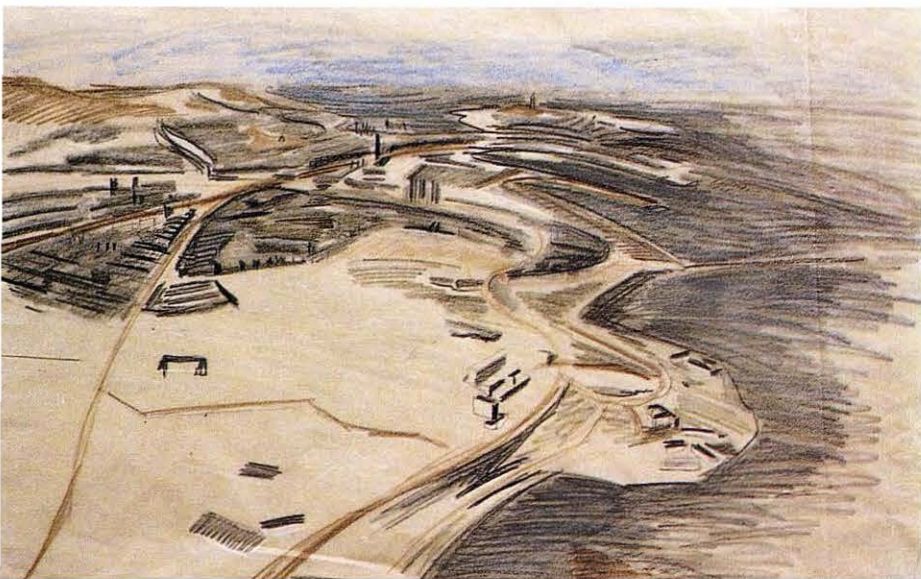
Explorar noves idees tipològiques i d'assentament per a un espai de pertinència ambigua, a cavall entre el públic i el privat, suport del moviment i alhora ancoratge de l'arquitectura sobre el lloc.

Carsten Juel Christiansen va triar cinc àrees de la perifèria de la seva ciutat, Copenhaguen, perquè cada estudiant en fes cinc projectes. No cal dir que aquesta ciutat és un exemple brillant i impecable de la millor arquitectura i el millor urbanisme de creixement de la postguerra. Sovint s'ha considerat exemplar en termes macroscòpics, però Christiansen va estimar-se més d'enfocar-ne les dimensions micro: reclamar atenció i idees per projectar en les escletxes d'un univers de peces i fenòmens ja consolidats però amb fronteres indecises i amb relleus a penes apuntats.

La contribució de Juel Christiansen es recolza en el seu llibre *Monument and Niche*, que és un dels escassos estudis que directament han procurat organitzar teòricament la visió i

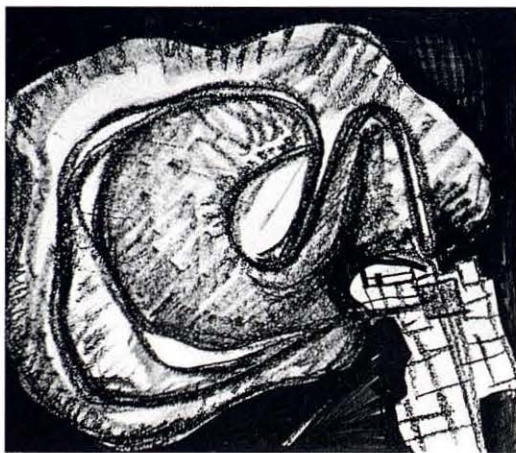
Esboç de l'àrea d'intervenció prop de La Coruña, del taller «Residencia, estancia, comunicació», dirigit per Manuel Gallego. Dibuix de J. Bekkering.

Sketch of the area of intervention near La Coruña by the students of the "Residence, Permanence, Communication" workshop run by Manuel Gallego. Drawing by J. Bekkering.

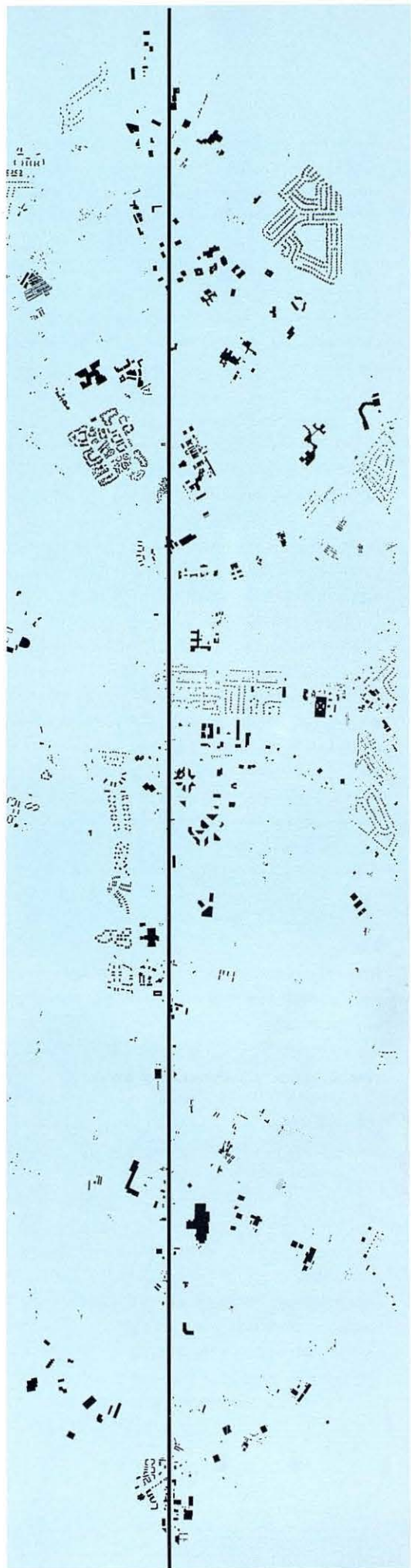

Plànol de les edificacions actuals en l'àrea de la Route One pròxima a Princeton. Reconstrucció a partir de fotografies realitzada pels estudiants del taller d'A. Wall, H. Heynen, W.J. Neutelings & A. Geuze.

Plan of the present-day buildings in the Route One area near Princeton. Reconstruction on the basis of photographs carried out by the workshop students.

Un turó granític a la perifèria de Copenhague adquireix un altre sentit amb el creixement d'una petita àrea residencial propera. Croquis d'E. Sánchez.
A granitic hillock in the periphery of Copenhagen acquires another meaning if approached by the growth of a small nearby residential area. Sketch by E. Sánchez.

vision and experience of forms on the periphery.

The desire to capture the peripheral as not only a planning stance but also almost a way of feeling was present at the seminar by the architect Elías Torres, who organised a short exercise which he entitled "peripherising".

Of all the course seminars, two in particular explicitly posed the central theoretical questions. "Theory of the Periphery" was a series of lectures by Pierluigi Nicolini, professor at the Milan Polytechnic and editor of the journal *Lotus International*, centred on metropolitan culture, the crisis of its values and its difficult representation. Manuel de Solà-Morales, professor at the Barcelona School and course director, began his seminar "Planning the Periphery" by sketching the new attitude necessary in place of the usual ones regarding the periphery, and developed what he considers the central issues for a planning discussion: the elements needed to propose a project and its characteristic categories, and the idea of public space on the periphery, linked to an idea he defined as excessive access.

The growth of capital cities and the historical formation of metropolises have played a major role in the progress of urban design culture. It was very convenient therefore to study the ideas, the people and the situations which have formed some of the great European metropolises. In the lectures by professor Franziska Bollerey, from the Delft Polytechnic, the modern formation of Paris, London, Berlin, Budapest and Vienna passed before our eyes as if in a kaleidoscope. Jean Louis Cohen, professor at the Paris-Villemin Architecture School, presented a very deliberate itinerary through Parisian urban planning from the time of Hausmann to the present day. In the hands of an excellent, precise and efficient scholar, no other city could have been as paradigmatic when it comes to presenting the vicissitudes of ideas and plans, the effect of growth and the political will.

A geographical view of major metropolitan themes was presented by Oriol Nel·lo, director of the Barcelona Institute of Metropolitan Studies: *European urban peripheries between the free play of the market and the city government of social reason.*

Professor Nuno Portas from the Oporto School was the person who most directly posed the implications existing between diffuse urbanism and planning, armed with long experience as assessor to metropolitan organisms. Uncertainty in predictions, degrees of indetermination and probability, and types of urban plans and strategies were the themes of his seminar.

Other approaches were only lightly sketched in: ideas and arguments for an ecological discussion of the growth of cities were the contribution from the radical economist

l'experiència de les formes a la perifèria.

L'intent de copsar allò que és perifèric com a actitud projectual, però també quasi com una forma de sentir, va ser present al seminari d'Elías Torres, professor de l'Escola de Barcelona, que va proposar un exercici curt que va anomenar "periferear".

Dels diversos seminaris dels cursos, dos han tingut la voluntat explícita de plantejar les qüestions teòriques centrals.

«Teoria de la perifèria» va consistir en una sèrie de lliçons del professor del Politècnic de Milà Pierluigi Nicolini, director de la revista *Lotus International*, centrades en la cultura metropolitana, la crisi dels seus valors i la seva difícil representació.

Manuel de Solà-Morales, professor de l'Escola de Barcelona i director del curs, va començar el seu seminari «Projectar la perifèria» dibuixant la nova actitud necessària respecte a les habituals sobre la perifèria, i va desenvolupar els que considerava temes centrals per a una discussió projectual: amb quins elements es pot proposar alguna cosa, quines categories li són pròpies i quina és la idea d'espai públic a la perifèria, vinculada a una idea que va definir com a accés excessiu.

Històricament, el creixement de les ciutats capitals i la formació de les metròpolis han protagonitzat els principals avenços de la cultura urbanística. Es feia necessari, doncs, un recorregut per les idees, les persones i les situacions que han format algunes de les grans metròpolis europees. En les lliçons de la professora Franziska Bollerey, del Politècnic de Delft, la formació moderna de París, Londres, Berlín, Budapest i Viena es van poder veure com en un calidoscopi.

Jean Louis Cohen, professor de l'Escola d'Arquitectura de París-Villemin, va plantejar en el seu seminari un recorregut molt intencionat per l'urbanisme parisenc des dels temps de Hausmann fins avui. En mans d'un excel·lent estudiós, precís i eficaç, cap altra ciutat podia ser tan paradigmàtica per presentar les vicissituds de les idees, l'efecte dels creixements, la voluntat dels polítics i les vicissituds dels plans.

La visió geogràfica dels grans temes metropolitans va ser a càrrec d'Oriol Nel·lo, director de l'Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona: *les perifèries urbanes europees, entre el lliure joc del mercat i el govern urbà de la raó social; què, com i qui es desconcentra, etc.*

El professor Nuno Portas, de l'Escola d'Arquitectura de Porto, va ser qui més directament va plantejar les implicacions entre urbanització difusa i *planning*, armat amb una llarga experiència com a assessor d'organismes metropolitans a diverses ciutats. Incertesa en les prediccions, graus d'indeterminació i probabilitat, tipus de plans i estratègies urbanístiques van ser els temes del seu seminari.

Altres enfocaments només van quedar esbossats al llarg d'aquests dos anys de seminaris: idees i arguments per a una discussió ecològica del creixement de les ciutats van ser la

Taller Barcelona. En alguns llocs clau de la infraestructura vial es podrien plantejar nous serveis a escala metropolitana. Fragment d'un projecte d'Els Bet.

Barcelona workshop. At certain key points in the thoroughfare infrastructure new services on a metropolitan scale could be planned. Fragment of a project by Els Bet.

Joan Martínez Alier, professor at the Autonomous University of Barcelona; Richard Sennet, sociologist and professor at New York University, gave three lectures on representation and domination in the urban setting; the photographer Manolo Laguillo presented both his own work and that of others applied to a certain documentalist current; there was even an incursion into allegory in the classes devoted to the myth of Dionysus imparted by Pedro Azara, Professor of Aesthetics at the Barcelona Architecture School.

Many other professors contributed. The opening lecture was delivered by Vittorio Gregotti, professor at the Milan Polytechnic and editor of *Casabella*, on Architectures without Place. Marcel Smets, Hilde Heynen and Willem Jan Neutelings provided the Dutch viewpoint, especially familiarised with phenomena of dispersion in territories of vast urban density. At different moments during the course the architects Federico Correa, Lluís Domènech and Hans Kollhoff presented their own work. Simón Marchan, art theorist, Ramon Margalef, ecologist, Horacio Capel, geographer, Paolo Ceccarelli, architect, and André Corboz, art historian, imparted master classes.

While the best résumé of the course is surely to be found in the minds of those who took part, we at the Laboratory felt that the most complete possible presentation of the results ought to be published. The latest double issue of the journal *UR* is devoted to this material. In its pages the reader can find a record of the different registers circulating among people of different origin and training in Europe. This might constitute a second glance at a specific montage designed as a whole to contribute towards a positive idea of the periphery.

1. The organisation of the courses was based on a collaboration agreement between the Universitat Politècnica de Catalunya and the Centre de Cultura Contemporània de Barcelona. The scientific and academic aspects were the responsibility of the Laboratori d'Urbanisme de Barcelona, the research unit of the City Planning Department of the Barcelona School of Architecture.

contribució de l'economista radical Joan Martínez Alier, professor de la Universitat Autònoma de Barcelona; Richard Sennet, sociòleg i professor de la New York University, va dictar tres conferències sobre representació i dominació a l'espai urbà; el fotògraf Manolo Laguillo va presentar la seva obra i la d'altres fotògrafs aplicats a un cert corrent documentalista; fins i tot hi va haver una incursió al·legòrica en les lliçons dedicades al mite de Dionís, un déu al marge de la ciutat, explicat per Pedro Azara, professor d'estètica a l'Escola de Barcelona.

Molts altres professors han contribuït al curs. La lliçó inaugural, la va dictar Vittorio Gregotti, professor del Politècnic de Milà i director de *Casabella*, sobre les architectures sense lloc. Marcel Smets, Hilde Heynen i Willem Jan Neutelings han aportat un punt de vista holandès especialment familiaritzat amb els fenòmens de dispersió en territoris d'enorme densitat urbana. En diferents moments dels cursos, els arquitectes Federico Correa, Lluís Domènech i Hans Kollhoff han presentat els seus treballs professionals. Simón Marchan (teòric de l'art), Ramon Margalef (ecòleg), Horacio Capel (geògraf), Paolo Ceccarelli (arquitecte) i André Corboz (historiador de l'art) han fet lliçons magistrals.

Segurament el millor resum del curs només pot ser al cap d'aquells que l'han seguit, però el Laboratori ha volgut publicar una presentació dels resultats tan completa com sigui possible. El darrer número doble de la revista *UR* és dedicat a aquests materials. A les pàgines d'aquest exemplar hi ha representats els diversos registres que circulen entre gent de diversos orígens i formacions a Europa, i també, potser en una segona ullada, un muntatge específic que en conjunt contribueixi a desbrossar una idea positiva de la perifèria.

L'organització dels cursos es basa en un acord de col·laboració entre la Universitat Politècnica de Catalunya i el Centre de Cultura Contemporània de Barcelona.

La responsabilitat científica i acadèmica correspon al Laboratori d'Urbanisme de Barcelona, unitat d'investigació del Departament d'Urbanisme de l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona.